



Et Møntfund fra Odense.

Af Georg Galster.

I Foraaret 1895 foretoges en Grundgravning i den Værtshusholder J. Rasmussen tilhørende Ejendom, det tidligere Skomagernes Laugshus i Odense. Ved denne Lejlighed fandtes under en Egetræsplanke omtrent en Meter under Jordoverfladen et Spænde og 32 Mønter, der tilsyneladende var nedlagte i en Tut. Den ene af Mønterne ødelagdes ved Optagelsen; det øvrige Fund indsendtes den 29. Maj af Grundejeren til den kongelige Mønt- og Medaillesamling.¹⁾

Ingen af Mønterne var tidligere kendte. Som det fremgaar af følgende Beskrivelse, fandtes der to forskellige Typer, af hvilke den ene fremviste fem Forsidevarianter:

1. R - E - X om et kronet, modvendt Brystbillede under en taarnprydet Tronhimmel. — Bagsiden: ✠KĀNVTVS om en Perlering; i Midten et Liljekors. 7 Eksemplarer af 7 forskellige Stempler. 16.5 mm, 0.50—0.65 g, i Gennemsnit 0.57 g.
2. Kronet, modvendt Brystbillede med Sværd og Scepter. — Bagsiden: Kors med Stjerne i Vinklerne.
Var. a med Korscepter. Bagsiden med Kugle inderst i Korsvinklerne. 1 Ekspl. 18 mm, 0,68 g.

¹⁾ Herfra deponeredes i Februar 1921 to Eksemplarer (af Type 1 og Type 2 Var. d) i Odense Museum. I den Anledning er nærværende Fundberetning bleven til.

Var. b Forsiden som Variant a, men med smallere Brystbillede.

15 Eksp. af 14 forskellige Stempler. 16.5 mm, 0.42—0.71 g.

Var. c med skraveret Halsudskæring. 1 Eksp. 17 mm, 0.65 g.

Var. d med Liljescepter. 6 Eksp. af 4 forskellige Stempler. 17.5 mm, 0.57—0.69 g.

Var. e med Liljescepter og folderig Kappe. 1 Eksp. 18 mm, 0.73 g.

Var. a-e: 0.42—0.73 g, i Gennemsnit 0.58 g. Lødighed (af Var. d) 350 Tusinddele. Prøven er velvilligst foretagen af Hr. Mønt- og Stadsguardein Heise.

De mange Stempelforskelligheder viser, at der her er Tale om Ud-møntninger af et betydeligt Omfang. Desværre bærer kun den ene Type Omskrift; men det er givet af Mønternes Karakter, at de tilhører Valde-marstiden; Vægten viser hen til det jydsk Lovomraade, til Danmark Vest for Store Bælt. Spørgsmaalet bliver blot, om det er muligt nærmere at tids- og stedfæste dem.

Den fremragende Møntforsker, Museumsinspektør P. Hauberg, hen-førte dem efter bedste Skøn til Slesvig og til Knud den Femtes og Be-gyndelsen af Valdemar den Førstes Tid.¹⁾ Et stort Møntfund fra Grenaa, der indkom 1910, kuldcastede imidlertid den tidligere Ordning af Valde-marernes Mønter. Blandt henved 12000 Mønter, nedlagte ca. 1225, fandtes kun et eneste og velbevaret Eksemplar, der var præget med samme Stempel som en af de ovenfor under Type 2 Var. d beskrevne Mønter. Hauberg henførte efter Skøn denne Mønt til Valdemar Sejr og til Viborg.²⁾

I Valdemarstiden fornyedes Mønten hvert Aar. Det var en Finans-operation at tvinge Folk til mod Afgift at indløse den ældre Mønt mod den nye, der sattes i Omløb Søndag før Mikkelsdag. Kun den nye Mønt var derefter lovligt Betalingsmiddel. Naar vi i Odense-Fundet træffer to forskellige Mønttyper, kan det tyde paa, at vi enten har for os Møn-ter af to paa hinanden følgende Aargange, idet Ejermanen ikke har faaet omsat alle sine Penge i den nye Mønt, eller at det er Mønter fra to forskellige Møntsteder.

Spørgsmaalet bliver nu først: hvem er den Kong Knud, der nævnes i Omskriften paa den ene Mønttype?

CANVT REX eller +KANVTVS · REX · DA forekommer paa de smaa

¹⁾ Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241. D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, hist. og filos. Afd. V. 3. Kbhvn. 1906. S. 43, 5 og S. 50, 60.

²⁾ Oversigtstavle over Grenaa-Fundet (Nr. 3), fremlagt ved Foredrag i Nu-mismatisk Forening i Marts 1911.

jydske Hulpenninge, som med Sikkerhed henføres til Knud Magnus Møns søn (1154—1157). Derimod kendes ellers ingen Mønter med Omskrift Alb fra Knud VI Valdemarsøn; dette Forhold begrundes den tidligere Henførelse af Mønten til Knud V. Her bringer nu Mønten fra Grenaa-Fundet en ny Datering. Dette Eksemplar, der ikke er slidt under Cirkulation, kan ved Afslutningen af sin Løbebane ca. 1225 ikke have været henved 70 Aar i Omløb, men maa i det tidligste være præget ca. 1200, og det drager Fællen fra Odense-Fundet, Knudsmønten, med sig. Denne maa saaledes være præget under Knud den Sjettes Regering.

Det er en Skønssag, til hvilket Møntsted Vesten for Store Bælt man maa henføre Odense-Fundets Mønter. Man har som sagt vaklet mellem Slesvig og Viborg; maaske Hypoteserne bør forøges med endnu et Forslag: — Odense.

Knud den Store, der ordnede det danske Møntvæsen efter engelsk Forbillede, indrettede ogsaa en Møntsmedje i Odense, saaledes som Mønter prægede af »*Alfnoth on Othsvi*« godtgør. Under Kampene mellem Magnus den Gode (Harald Haardraade) og Svend Estridsen forekommer tillige Mønter, prægede i Odense af Outhncar (Odenkar) og Sumrful. Under Knud den Hellige slog Ulfger Mønt i Odense. Derefter svigter Materialet, for saa vidt Bynavn og Møntprægernavn udgaar af Møntindskrifterne. Har imidlertid Kong Niels' Møntmester Anketil arbejdet paa Hellig Knuds Skrin i Odense, er det sandsynligt, at Byens gamle Møntsmedje samtidigt har været i Funktion. Man har i al Fald et enestaaende Møntfund fra Sørslev Kirkegaard, tre Mils Vej fra Odense, med ejendommelige Typer fra Kong Niels' Tid¹⁾; disse Mønter kan fuldt saa godt være udgaet fra Odense som fra Ribe. 1229 gav Valdemar Sejrs sin Sønnehustru Eleonore »Halvdelen af Mønten« i Fyen. Dette kan sigte blot til Indtægten fra Vekselboderne, men kan ogsaa angaa Indtægt fra Udmøntning. Og naar man betænker, hvorledes der i Valdemars-tiden prægedes Mønt ikke blot i Viborg, Ribe og Slesvig, men tillige i Hjørring, Aalborg, Randers, Aarhus og Horsens, bliver det vanskeligt at forstaa, hvorfor ikke ogsaa Møntheamrene i Odense var i Arbejde. — 1285 og 1359 nævnes som tidligere Møntmestre i Odense Henrik Sømær og Foltekin. I denne Sammenhæng kan fremdrages, at just Guldsmede og Møntmestre fra Valdemars-tiden nævnes som Hjemmelsmænd for Be-givenheder i Odense — hemmeligholdt Tyveri af Albans Helgenlevninger:

¹⁾ P. Hauberg, Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, hist. og filos. Afd. V. 1. Kbhvn. 1900. S. 178, 174.

nus- Møntmesteren Odo, Mester Johannes og hans Søn Nicolaus de Sancto
 xrift Albano¹⁾; den sidste virkede i 30 Aar som Valdemar Sejrs Møntmester,
 Ien- det opgives desværre ikke hvor i Danmark.

aa- Det er saaledes ikke usandsynligt, at Mønterne fra Odense-Fundet
 Cir- er nedlagte i deres Fødebys Jord. Det er for voveligt at fremhæve Lilje-
 eret korset og Liljesceptret i Møntpræget som en mulig Hentydning til Hellig
 200; Knuds eller Odenses Lilje. Antager man, at Mønterne virkelig er præ-
 nne gede i Odense, vil de drage andre af lignende Arbejde med sig til samme
 Hjemsted; men det maa forbeholdes fremtidige Fund at afgøre, om det
 nan vil være muligt at opstille en fuldstændigere Møntække fra Middelalde-
 lem rens Odense. Det kan kun blive en Skønssag, hvor megen Betydning
 et man tør tillægge et enkeltstaaende Fund; Mønter kan jo selv sagt ogsaa
 i Flok og Følge vanke viden om Lande.



¹⁾ Aarb. f. n. Oldk. o. Hist. 1886 S. 396 f.